

Vizija hrvatskog zdravlja u idućih 25. godina i prijedlozi za izbornu razdoblje Od 2008. do 2012.

Slobodan Lang

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Vizija

Predviđanje razvoja je zapušteno, a neophodno područje javnog zdravstva u Hrvatskoj. Pred nekoliko godina iznio sam moguće scenarije zdravlja i zdravstvene zaštite u Hrvatskoj. Ovdje ću iskazati svoju viziju i budućnosti hrvatskog javnog zdravstva u idućih 25 godina

1. U skladu sa 1. članom Ustava Republike Hrvatske (jedinствена, nedjelјiva, demokratska i SOCIJALNA држава) одreditи će се – социјална држава за 21. stoljeće.
2. U razvoju i izgradnji Hrvatske државе (i drugdje u svijetu) više će се pažnja posvećivati populaciji, sagledanoj u punoj kulturnoj širini. Kao izraz strateškog prihvaćanja važnosti zdravlja i zdravstvene zaštite, појам «јавно здравство» zamijenit će «народно здравље».
3. Zdravlje će postati strateško područje hrvatske politike u zemlji i u središtu našeg међународног ugleda. Vodeći hrvatski политичари isticati će svoju ulogu kao lidera zdravlja naroda i prihvaćati одговорност за здравље stanovnika.
4. Demografsko здравље će biti najznačajnije područje zdravstvene politike i vitalno pitanje hrvatske budućnosti. Znat ćemo da Hrvatska ne može i ne treba rješavati svoja demografska pitanja по ugledu niti na bogate (uvoz i iskorištavanje jeftine radne snage, социјални i civilni sukobi; kupovanje jeftinog rada u nerazvijenim zemljama) niti siromašne zemlje (jeftini rad, degradacija okoline), а да је директно изложена специфичним опасностима (iselјavanje, nametanje jeftine radne snage извана, podcjenјivanje rada vlastitih радника, губитак stanovnika, naselјavanje novih stanovnika i drugo). Demografsko здравље će се одreditи као дугороčno održavanje željenog броја stanovnika uz пожељни размјештај u zemlji i ostvarivanja punog potencijala trajanja života u ljudskoj ravnopravnosti, социјални склад i suradnju u zajednici. Održavanje броја stanovnika (рађањем i ако треба uselјавањем), jačanje obitelji, stanovanje u svim dijelovima zemlje i cjeloviti program zdravlja stariјih osoba postat će stalna područja истраживања, edukacije, stručног рада, privatno-јавног partnerstva, duhovne активности, medijsког djelovanja i ukupne politike.
5. Ekološko здравље će такоđer biti vodeće pitanje hrvatsког života i politike. Ciljevi će обухваћати sprečavanje загађивања i акцидената; održavanju ekološkog potencijala, posebno vode; brizi i unapređenju okoline; gospodarski (turizam zdravlja, zdrava hrana) а додатно i posebno kao put spoznaje vlastite kulture i upoznavanja naroda, mora, polja i krasa.
6. U radu zdravstvene službe vodeći cilj će biti испунити потребе i očekivanja naroda, stalno vodeći računa о novom znanju, задовољству zdravstvenih радника, zdravstvenoj писмености i информiranosti stanovnika, svim обlicima partnerstva, квалитети рада, ravnopravnosti, medicinskoј etici, pravu pacijenata, информiranju, организацији i економичности.
7. Zdravlje će значајно одређивати Hrvatsku државу, kulturu, одговорност i solidarnost naroda. Provest će се значајна расправа о уставом одreditи ravnopravnosti i једнакости u здрављу i zdravstvenoj zaštiti. Vizija zdravlja, међусобно комуницирање i умрежавање, истраживања, prisustvo u medijima, intersektorska suradnja i povezanost sa kulturom biti će prisutni i razvijati се.
8. Zdravstvena politika će postati važan dio опće politike i igrati значајну ulogu u svim izborima. Osnovat će се ministarstvo zdravlja, razvijati rukovođenje i menedžment, analitički utvrđivati приоритете, provoditi политичко залагање, социјални marketing i lobiranje u parlamentu.
9. Civilne удруге i crkva okupljati i povezivati će ljude u залагању за здравље i dobrobit pojedinaca, okoline i cijelog naroda. Razviti će се svi обlici partnerstva за здравље i stalno djelovanje u svim medijima од масовних до данас још непознатих, међусобно, u Hrvatskoј i u cijelom svijetu.
10. Bitno će porasti djelotvornije korištenje epidemiološkog pristupa. Obitelјska medicina više neće biti ograničena na бављење pojedincima i uglavnom liječenje i upućivanje u болнице, već će обрађивати i залагати се за здравље својих ljudi i populaciјским djelovanјем djelovanje, povezuјуći се pri том i u regionalne, nacionalne i међународне акције. Pri том će се знатно подignuti одговорност грађана, не само за очување vlastitог здравља već i u doprinosu

djelotvornosti cijelog sustava. Škole će postati centri zalaganja za zdravlje u zajednici a visoko školovane medicinske sestre će biti nosioci nastave.

11. Na globalnoj, evropskoj i međunarodnoj razini bit ćemo povezani praćenjem zdravstvenog stanja, degradacije okoline, promjena i migracije stanovništva, načinom života, rješavanja siromaštva, sprečavanja bioterorizma, među kulturnim razumijevanjem i očuvanjem mira. Poboljšavati će se koordinacija i suradnja struka, zemalja i kontinenata.
12. Zarazne bolesti, postojeće i nove (uključivši spolno prenosive), uz stečeno iskustvo svjetske epidemije gripe znatno će pojačati pažnju javnosti za njihovo praćenje i sprečavanje.
13. Kronične bolesti, posebno srca i zloćudne, rano otkrivanje teškoća u razvoju i ravnopravnost osoba sa invaliditetom smatrati će se područjem nacionalne odgovornosti.
14. Stomatološka preventiva, posebno rješavanja karijesa, postat će prihvaćena kao prvorazredan izazov zdravlja.
15. Posljedice dosadašnjeg i današnjeg nezdravog načina života ostaviti će teške posljedice: pušenje, alkoholizam i druge ovisnosti, pretilost, saobraćajne nesreće, nasilje ... Biti će značajno zastupljeno istraživanje i ostvarivanje svih oblika zdravog načina života, nekih već poznatih a nekih još nepoznatih.
16. U prvom planu će biti mentalno zdravlje, uključivši netrpeljivost, nasilje, depresiju, demenciju i terminalnu skrb.
17. Postojat će značajan i povezan nacionalni program pri pojavi iznenadnih opasnosti, prirodnih nepogoda, tehnoloških poremećaja, epidemijskih i pandemijskih, kemijskih, radioloških, bioloških i nuklearnih.
18. Ako dođe do značajnog useljavanja radne snage u Hrvatsku, javit će se značajne zdravstvene posljedice zbog socijalnih razlika, načina života, uvjeta stanovanja i postignutog socijalnog sklada.
19. Kroz četrdeset godina rada spoznao sam da je najveći dio problema i izazova javnog zdravstva trajan i da traži upornost, hrabrost, suradnju i prilagođavanje. Novi problemi (AIDS, bioterorizam), nove tehnologije (informatika), promjena važnosti (ekologija, ljudska prava i etika), obnova onih za koje smo mislili da su prošlost (rat, genocid), političke promjene (pad komunizma) i nove zajednice (samostalna država, Evropska unija) uvijek ističu važnost sposobnosti djelovanja u novim okolnostima. Nepromjenjivi i temeljni preduvjet za uspješno rješavanje i postojećih i novih izazova je neizdrživo neizmijerna ljubav za ljude kojima treba pomoć ma gdje bili i vlastiti narod uvijek, duhovna snaga i vjera u slobodu, istinu i dobro, i volje da se bez obzira na vlastite slabosti i ograničenja i u svim okolnostima stvara i sudjeluje u stvaranju zdravlja.
20. Velika, najveća novost u idućem razdoblju će biti ostvarenje hrvatske slobode. Ona će prodirati i povezivati sve i svakog čovjeka i sve dijelove Hrvatske, ali posebno mlade. Nećemo im ostaviti put koji mogu slijediti, ali će živjeti u vlastitoj državi i slobodnom narodu, kao dio i ravnopravni građani Evrope. Bit će slobodni od gladi, neimaštine i progona. Informacijski i komunikacijski će biti povezani sa znanjem, svijetom i međusobno uz mogućost svakog kretanja i svugdje gdje će željeti. Ovi mladi će krenuti, samostalno, duhom znanjem i prostorom. Upoznat će svaki djelić Hrvatske kako je nikad nitko prije njih nije poznao, krenut će i stvarati će put svaki samostalno i svi zajedno, put hrvatskog zdravlja i sreće.

Prijedlozi

Zalaganje i odgovornost za zdravlje ostvaruje se kao čovjek, stručnjak i političar.

Pred početak srpske agresije stavio sam ljudsku odgovornost na prvo mjesto. Prvi prioritet je bio sprečavanje genocida i ostvarivanje prava na Dom. Uzor su mi bili «pravednici među narodima». Djelovao sam i kao stručnjak u Hrvatskoj i globalno, a 1994. sam djelovao i kao savjetnik Predsjednika Tuđmana i veleposlanik, a potom u Saboru, Vijeću Evrope i Interparlamentarnoj Uniji. Primarna odgovornost svakog je čovječnost, bez obzira na trenutnu vlast.

Danas u javnom zdravstvu treba značajno ojačati ulogu stručnjaka. Stručnjak ima obavezu uvijek djelovati, bilo da je prihvaćen, u oporbi, ili progonjen.

Projekti.

Ukoliko se odgovorno razmotre ovi prijedlozi, svaki se može razraditi u projekt. Projekti trebaju biti stručno recenzirani i prikazani stručnoj javnosti. Spreman sam usvojene pokrenuti i prenijeti na mlade.

1. Demografsko zdravlje. Najvažnije socijalno i zdravstveno pitanje današnje Hrvatske je održavanje stanovništva, jačanje obitelji, raspored stanovnika u cijeloj zemlji i odnos prema starima kao novom potencijalu a ne teretu.
2. Ministarstvo zdravlja. Osim Ministra zdravstva, nužan je i ministar ili bar državni tajnik za zdravlje.
3. Županijska mreža javnog zdravstva. Nakon trideset godina pokreta zdravlja "Zdravi Grad" i

prikaza zdravlja županija u Hrvatskom Časopisu za Javno Zdravstvo, mogli bi praktično unaprijediti organizaciju javnog zdravstva od županija prema Republici. Javno zdravstvo županija treba voditi koordinacija povjerenika (uprava), ravnatelja zavoda za javno zdravstvo i glavni sanitarni inspektor. Oni su se dužni sastajati bar jednom mjesečno, mogu (po želji) proširiti koordinaciju i dužni su jednom u tri mjeseca informirati javnost, županijsku skupštinu i Ministarstvo zdravstva o stanju zdravlja, poduzetim mjerama i upravljanju. Ministar zdravlja treba obilaziti i aktivno podržati uspješne županije, a ne samo intervenirati kod kriza ili prisustvovati svečanim događajima.

4. Hrvatski Centar za Zdravlje i Kontrolu Bolesti. (Hrvatski Zavod za Javno Zdravstvo, Škola Narodnog Zdravlja, Gradski Zavod, Imunološki Institut, Institut za Medicinska Istraživanja Višu Školu za Medicinske Sestre, Kliniku za Zarazna Bolesti, Bolnicu u Rockefellerovoj, Centar za Kontrolu Lijekova a uz preseljenje i Fakultet za Socijalni Rad i Rehabilitaciju i suradnju sa Studijem Socijalnog Nauka...). Tako bi stvorili i socijalno sveučilište. Ovakvo povezivanje struke, znanosti i edukacije javnog zdravstva nužan je preduvjet za uspješnu zdravstvenu i socijalnu politiku politiku.
5. Hrvatski Kongres Preventivne Medicine i Unapređenja Zdravlja. Važno je redovito (svake četiri godine) održavati kongres preventivne medicine i unapređenja zdravlja. Samo tako se može sagledati nova znanja, raspoložive mogućnosti i spremnost da se djelotvorno unaprijedi zdravlje i zdravstvena zaštita.
6. Javno djelovanje stručnih povjerenstava (komunikacija, objavljivanje). Stručna povjerenstva Ministarstva zdravstva trebaju djelovati javno i stručno, navedena na internet stranici, sa sastavom, e-mail adresom i objavljivanjem rezultata rada.
7. Nacionalni Odbor za edukaciju iz javnog zdravstva. Po ugledu na neke države Evrope treba osnovati odbor uglednih stručnjaka za praćenje i razvoj edukacije stručnjaka iz javnog zdravstva.
8. Povezivanje istraživanja i prakse. Sva istraživanja javnog zdravstva trebaju biti javno poznata i rezultati redovito objavljivani. Svi stručni skupovi trebaju predlagati Ministarstvu moguća unapređenja prakse.
9. Sabor i zdravlje. Zastupnicima (i drugim nosiocima javnih funkcija) treba redovno slati sažeti prikaz zdravstvenog stanja, funkcioniranja zdravstvenog sustava i mogućih poboljšanja. Javnost treba biti upoznata sa izradom zakona i stručnjacima koji sudjeluju u izradi.
10. Projekt 10 prioriteta zdravlja. Službeno treba odrediti prioritete zdravlja, za svako imenovati nosioce i pratiti ostvarivanje rezultata. Zajedno ih treba izdati kao knjigu.
11. Tribina o zdravlju. Obnoviti stručnu tribinu o preventivnoj medicini, unapređenju zdravlja i drugim pitanjima narodnog zdravlja.
12. Znanje o zdravlju – sestre u školama. U Hrvatskoj je potrebno provesti opismenjavanje o zdravlju. Visoko obrazovne medicinske sestre trebaju postati nosioci edukacije za zdravlje u školama.
13. Recepti zdravlja preko Interneta. Treba izraditi i održavati upute za građane o zdravlju.
14. Program zdravlja na HRT i masovnim medijima. HRT treba razviti vlastiti program o zdravlju.
15. Police zdravlja u knjižarama. U javnim knjižarama treba imati police sa publikacijama o zdravlju.
16. Sveučilišna bolnica i bolnički sistem. Bolnički sustav treba stručno povezati i koordinirati u cijeloj Republici. Kao dio treba riješiti pitanje bolnice u Blatu.
17. Međunarodna uloga Hrvatskog Časopisa za Javno Zdravstvo. Razviti međunarodno izdanje.
18. Međunarodno Udruženje Zavoda za Javno Zdravstvo. Aktivno se angažirati u ovom udruženju u čijem smo stvaranju aktivno sudjelovali.
19. Međunarodna klasifikacija zdravlja. Hrvatska (Štampar) je bila inicijator Svjetske Definicije Zdravlja istovremeno kad je SAD (Eleonor Roosevelt) predložila Univerzalnu Deklaraciju o Ljudskim Pravima. Treba predložiti da se svakih deset godina održava svjetska konferencija o određenju zdravlja. Kao što smo razvili više od 100 ciljanih definicija zdravlja i stalno nove kvalifikacije bolesti treba razvijati i definicije i povezivati znanje o zdravlju.
20. Humanitarna odgovornost, Od Rockfellera do Gatesa. Hrvatska ima veliko, ali zapušteno, iskustvo u humanitarnoj podršci zdravlju naroda. Bilo bi vrijedno pokrenuti međunarodnu konferenciju, na koju bi među ostalima pozvali i Bill Clintona i Bill Gatesa.

Ovdje iznesene ideje i prijedlozi u potpunosti su na raspolaganju svima koji ih mogu koristiti za praktično unapređenje narodnog zdravlja u Hrvatskoj.

Što se mojeg osobnog angažmana tiče, ukoliko ne bih bio potreban u praktičnom ostvarivanju drugih projekata narodnog zdravlja, radit ću u Hrvatskom Časopisu za Javno Zdravstvo, nastavi iz Javnog Zdravstva na ŠNZ, nastavi iz etike (za medicinske sestre i drugdje), Udruzi Zdravi Grad, na osnivanja Društva za zdravlje, pisanju knjiga (Zdravi grad, Medicinska Etika i Prava Pacijenata) i drugim aktivnostima koje bi se pokazale prioriternima.

Paralelno sa zalaganje za narodno zdravlje smatram svojom obvezom u najvećoj mogućoj mjeri zabilježiti sjećanja iz vremena stvaranja Hrvatske.